

Verspreiding

Palearctisch. Er is één Europese soort. De andere soort in dit genus, *C. aurea* Sack, 1910, komt in Georgië voor.

Ecologie

Zie soorttekst.

Caliprobola speciosa Juweelzweefvlieg

WR

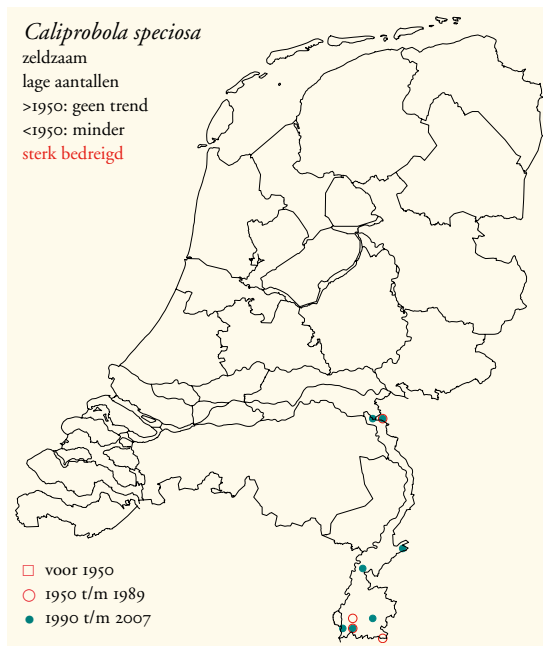
Onmiskenbaar met opvallend goudglanzend achterlijf met goudgele haarrijen op de achterrand van de rugplaatjes. Borststukrug en schildje zijn metaalgroen, de poten groten-deels oranje en de vleugel heeft een verdonkerde top en een geelachtige tint op voorhelft. Lengte 13-17 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van Europa tot in Oost-Siberië. In Europa van Zuid-Zweden tot in Noord-Spanje en van het uiterste zuiden van Engeland tot in Griekenland.

In Nederland zeer zeldzaam in Zuid-Limburg en het binnenland. De oudste waarneming stamt uit 1968 bij Rijksholt (LI) (VAN DER GOOT 1969). Er zijn drie vindplaatsen uit de periode 1950-1980 en negen van na 1980. Op de Riesenbergrug bij Gronsvelt (LI) en bij Groesbeek (GE) zijn de laatste jaren regelmatig exemplaren waargenomen.

Een generatie. In België vliegt de soort van begin mei tot begin augustus, met tweederde van de waarnemingen tussen eind mei en half juni (VERLINDEN 1991).

Ecologie

Oude loofbossen op rijke grond met weelderige ondergroei en veel (liggend) dood hout. De meeste Nederlandse waarnemingen zijn in eiken-haagbeukenbossen gedaan.

Mannetjes zitten langdurig op een afgezaagde boomstronk of liggende boomstam en jagen andere vliegen weg. Een stronk wordt vaak meerdere jaren achtereenvolgens als territorium gebruikt. De vliegen zijn bij toenadering door mensen snel

verstoord. Zowel mannetjes als vrouwtjes rusten op bladeren van struiken en bezoeken bloemen, met name witte schermbloemen.

De larve is beschreven door Girschner (1884) en Rotheray (1993). Deze leeft in de rottende kern van - meestal oude - beukenstompen, waar hij diep in de wortels kan zitten (ROTHERAY 1993).

Summary – Very rare. Less common before 1950, no trend since. Strongly threatened. Old deciduous forest on rich soil. Males hold territories on tree trunks, which can be used as such for years in a row by subsequent generations. Shy when approached by humans.

Caliprobola speciosa mannetje, zwevend.

Callicera Glanszweefvliegen

WR

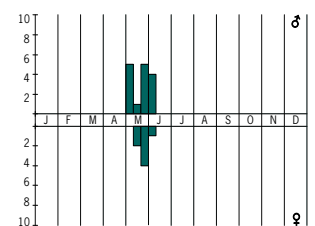
Middelgrote tot grote (10-13 mm), zwartglimmende tot koper- of goudkleurige zweefvliegen, lijken sterk op bijen. Lange antennen, antenneborstel op einde van derde anten-nelid.

Taxonomie en determinatie

Tot het verschijnen van Speight (1991b) was er veel onduidelijk over het soortonderscheid. Er is nu alleen nog onduidelijkheid over status en voorkomen van *Callicera macquartii* Rondani, 1844 in Nederland. Wij beschouwen dit taxon als een donkere vorm van *Callicera fagesii* omdat er, naast de variatie in kleuren, geen andere kenmerken lijken te zijn. Voor determinatie van de Nederlandse soorten kan men Speight (1991b) of Van Veen (2004) gebruiken.

Verspreiding

Holarctisch en oriëntaals, met vijftien tot twintig soorten. Speight (1991b) erkent zes soorten in Europa, waarvan er vier in Nederland waargenomen zijn. *Callicera spinolae* Rondani, 1944 zou nog in Nederland kunnen opduiken. Renema & Wakkie (2001) beschrijven het voorkomen van dit genus in Nederland.

Caliprobola speciosa

Ecologie

Callicera-soorten leven in (oudere) bossen maar zijn behoorlijk mobiel en kunnen soms ver daarbuiten worden aangetroffen (REHEMA & WAKKIE 2001). Van verschillende soorten is territoriaal gedrag waargenomen.

De larven leven in holten met rottend hout, soms hoog in de stam, in nog levende bomen. De larvale ontwikkelingsduur is onbekend, behalve van *C. rufa*.

Callicera aenea Gele glanzzwefvlieg

WR

Middelgrote *Callicera* met vrij dof zwart borststuk, goudglimmend achterlijf, gele beharing en helder witte antenneborstel. Lijkt sterk op *C. aurata*. Lengte 11-13 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. De oostgrens van het verspreidingsgebied is ondanks de recent opgehelderde taxonomie nog onduidelijk. *Callicera aenea* heeft in Europa een Centraal-Europese verspreiding; Nederland ligt aan de westgrens hiervan. Hij lijkt te zijn toegenomen, getuige de waarnemingen van maar liefst vijftien exemplaren in de Duitse laagvlakte in 2000 (KASSEBEER 2000C). *Callicera aenea* is vlak over de grens met Duitsland in Bad Bentheim gevangen (STUKE ET AL. 2000). In ons land zeer zeldzaam, met slechts vier waarnemingen verspreid over het land: in de duinen (2000 Heemstede NH), binnenland (1990 Tongeren GE; 2000 Tegelen LI) en Zuid-Limburg (1995 Sint Pietersberg) (REHEMA & WAKKIE 2001). Lijkt toe te nemen, want alle waarnemingen zijn van de afgelopen vijftien jaar. De Nederlandse waarneming uit augustus is opmerkelijk: elders in Europa is de soort uitsluitend waargenomen van begin mei-begin juni (REHEMA & WAKKIE 2001).

Ecologie

In Nederland in verscheidene loofbostypen met staand dood hout of boomholten. De soort is volgens Speight (1991b) kenmerkend voor eiken-beukenbossen.

Drie Nederlandse vondsten betroffen mannetjes die zwevend een territorium verdedigden. Dit deden ze op open, zonnige plekken in bossen (zonnestraal boven bospad, bosrand) op enkele meters hoogte. Het mannetje uit Heemstede was na twee mislukte vangpogingen steeds hoog de bomen in gevlogen, om na vijf à tien minuten op dezelfde plek terug te keren. Dit illustreert een uitzonderlijke plaatstrouwheid.

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Very rare. All four records from last fifteen years, but no statistically significant trend. Various types of deciduous forest. Males hover a few metres above the ground.

Callicera aurata Gouden glanzzwefvlieg

WR

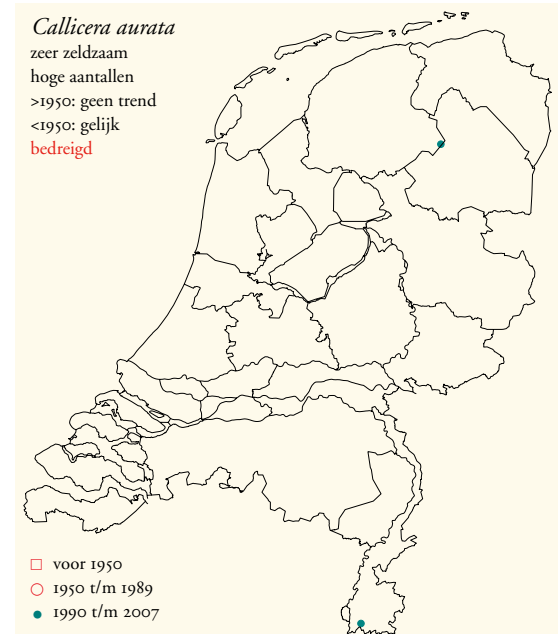
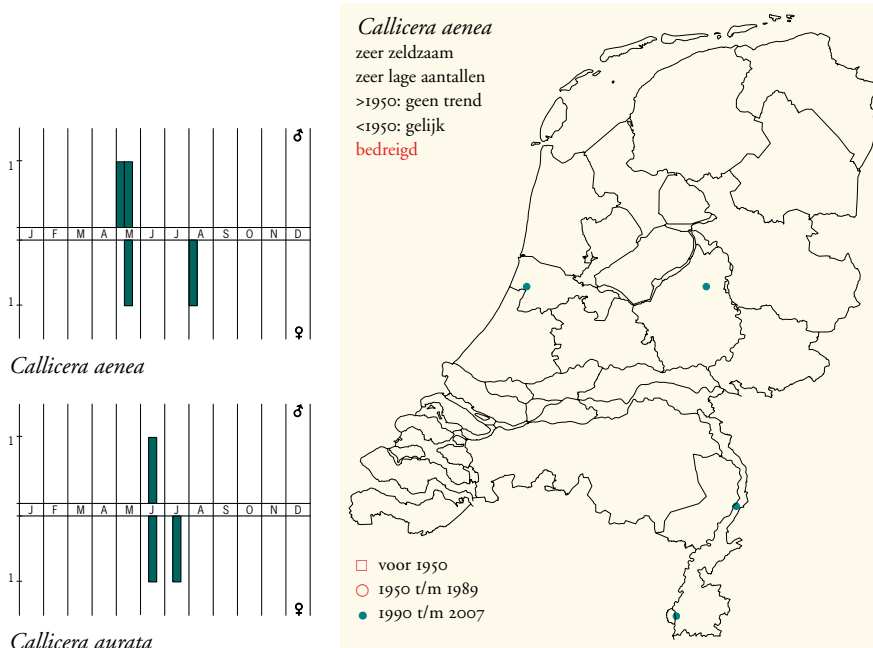
Middelgrote *Callicera* met vrij dof, zwart borststuk met twee witte lijnen van bestuiving, goudglimmend achterlijf, gele beharing en helderwitte antenneborstel. Lijkt sterk op *C. aenea*. Lengte 11-13 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Europees. Van Groot-Brittannië, Zuid-Noorwegen en Zweden tot aan de Middellandse Zee, waar de soort het talrijkst is. De meeste waarnemingen komen uit Griekenland, Zuid-Frankrijk en Spanje (REHEMA & WAKKIE 2001).

In Nederland zijn maar twee zekere waarnemingen. Een hiervan is van maar liefst negen vrouwtjes en een mannetje, bij het Savelsbos (LI) op 20 juni 1998 (REHEMA & WAKKIE 2001). De tweede waarneming betreft een vrouwtje bij Hijkersmilde (DR) op 12 juli 2007.

In Europa valt de hoofdvliegtijd van *C. aurata* later dan die van de andere Nederlandse *Callicera*-soorten, namelijk van eind mei tot begin oktober met een piek van half juli tot half augustus (REHEMA & WAKKIE 2001, SPEIGHT 1991B).

Ecologie

De Limburgse exemplaren vlogen aan de rand van een eiken-haagbeukenbos. Vooral in Engeland is *C. aurata* regelmatig in stedelijk gebied aangetroffen, onder andere in parken, kassen en tuinen (BALL & MORRIS 2000, KNIGHT 1989, PARKER 1999, SMIT 2005B).

De Nederlandse dieren vlogen laag bij de grond en zaten op braambladeren; daarnaast werden af en toe bloemen van vederdistels bezocht. Ook elders in Europa is vaker dan bij andere *Callicera*-soorten bloembezoek waargenomen, onder andere op struiken en schermbloemen.

De larve is gevonden in berk en beuk (DUSSAIX 1996, PERRY 1997). In Engeland is men succesvol geweest bij het inventariseren van deze soort met behulp van met nat zaagsel gevulde plastic flessen met een opening aan de zijkant (BALL & MORRIS 2000); deze flessen werden opgehangen en enkele weken later bleken er larven in te zitten.

Summary – Very rare. No apparent trends. Threatened. Two records: 1 male and 9 females together in 1998 along *Quercus-Carpinus* forest, one female in 2007 on wall of house in agricultural area.

Callicera fagesii Donkere glanzzwefvlieg

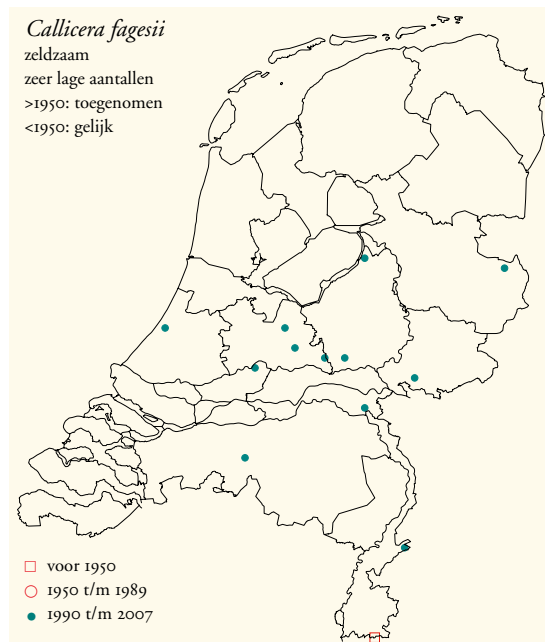
WR

Middelgrote, donkere, glanzende *Callicera* met grotendeels donkere beharing en donkere antenneborstel. Lengte 11-12 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Relatief veel waarnemingen komen uit Nederland, maar de soort komt in heel Europa voor en is uit Noord-Afrika bekend (KASSEBEER 1998A).

Bij ons zeldzaam in het binnenland. Er is een oude waarneming (1949) uit Zuid Limburg. De soort lijkt te zijn toegenomen tussen 1990 en 2000 (RENEMA & WAKKIE 2001). Bij Zeddam (GE; 1999-2002) en Lexmond (UT; 1999 en 2000) is hij

enkele jaren achtereenvolgens waargenomen.

Een generatie. De Europese vliegtijd begint eerder dan bij ons (begin april) (RENEMA & WAKKIE 2001).

Ecologie

Uiteenlopende bostypen. De waarnemingen komen uit vochtige loofbossen met oude, gewonde bomen, maar er is ook een waarneming op een spoorwiel die (voornamelijk) door dennenbos liep en de waarnemingen bij Zeddam komen uit een gemengd bos.

Deze soort is op zeer uiteenlopende plekken waargenomen, zittend op bladeren (laag bij de grond), op bloemen van brem en struikhei en vliegend boven een bospad. Volgens Speight (1991b) is het een soort die hoog in bomen vliegt en naar beneden komt om te drinken en bloemen te bezoeken. De larve was tot voor kort onbekend, maar is recent in Griekenland gevonden in een open rottingsholte in populier; deze larve is opgekweekt (pers. obs. J. van Steenis). Uit Lexmond (UT) is een waarneming bekend van een vrouwtje op een rottende afgebroken tak van een populier (RENEMA & WAKKIE 2001). Speight (1991b) suggereert dat de larve zich mogelijk ontwikkelt in loofbomen met zacht hout, zoals els, es en populier.

Summary – Rare. Increased since 1950, especially since 1990. Various types of deciduous forest, but seems to prefer moist forest with old trees. In Greece a larva was found in a rot-hole in *Populus*.

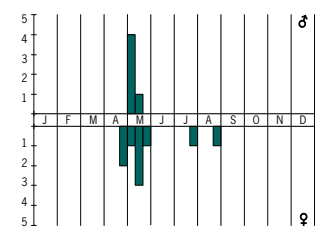
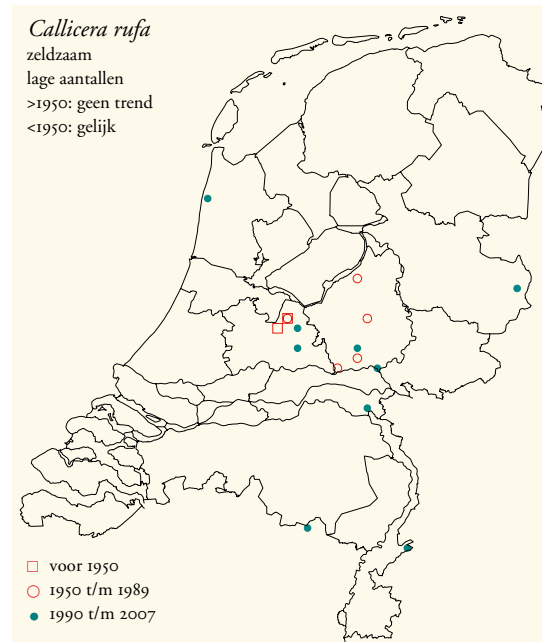
Callicera rufa Dennenglanzswefvlieg

WR

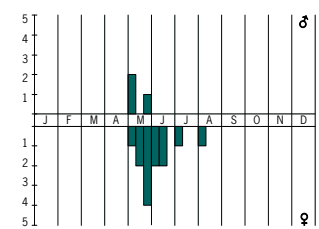
Middelgrote zwarte glanzende *Callicera* met rode beharing op borststuk en achterlijf. Lengte 10-12 mm.

Verspreiding en vliegtijd

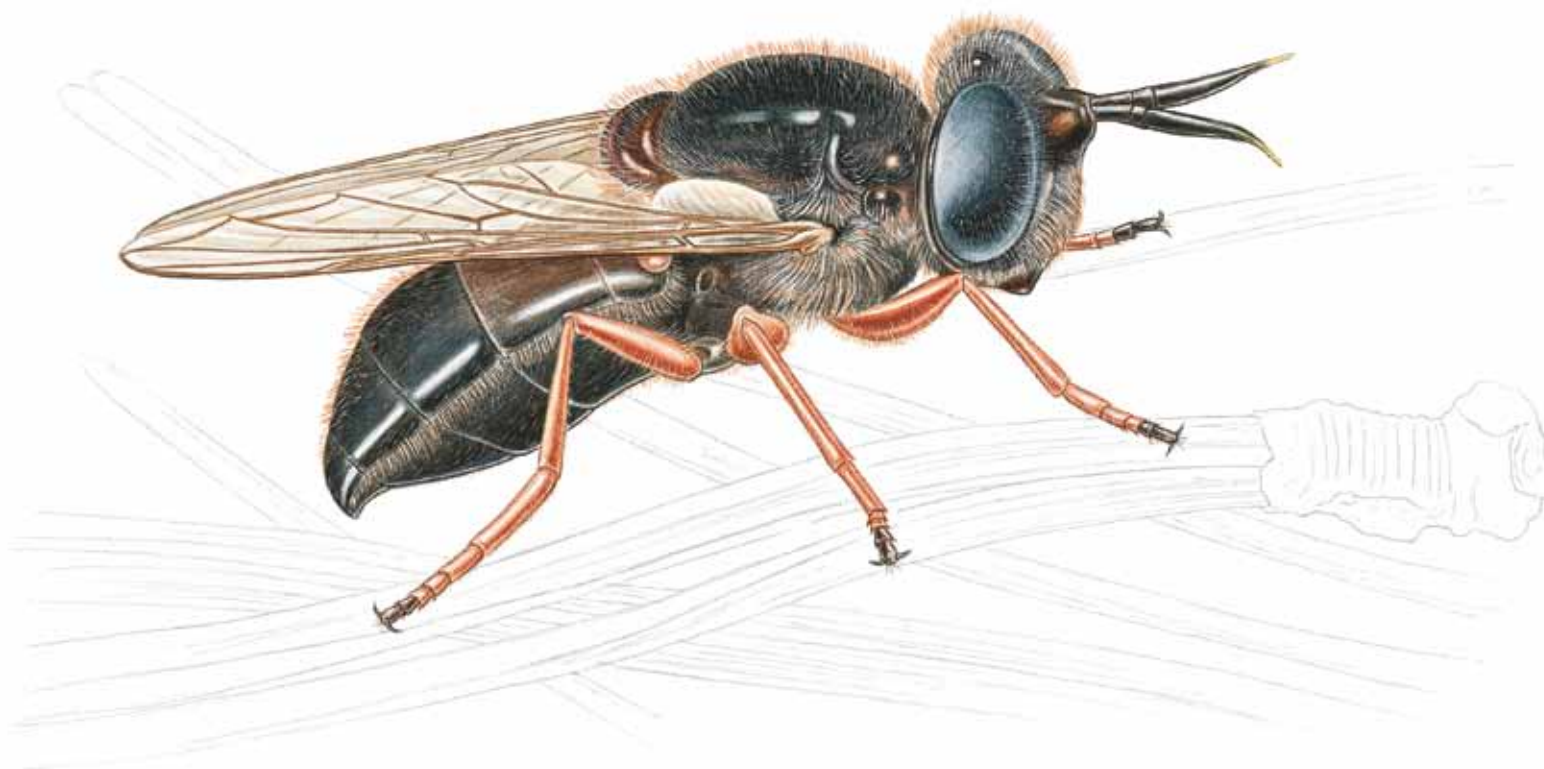
Palearctisch. In Europa bekend van Schotland tot in Zuidwest-Frankrijk.

Callicera fagesii

Callicera rufa

Vrouwetje *Callicera rufa*
op dennennaalden.

In ons land zeldzaam. Vooral waargenomen in het binnenland, maar ook in het duingebied bij Schoorl (NH). De oudste waarneming stamt uit 1943 (VAN DOESBURG 1944). Waarschijnlijk een generatie. In het buitenland vliegt deze soort tot in september.

Ecologie

Oude naaldbossen op arme zandgrond. Er zijn echter ook waarnemingen gedaan in een tuin en in een veld met pijpenstrootje. Vliegt hoog in bomen, maar vooral de vrouwtjes komen naar beneden om te drinken. Mannetjes verdedigen een geschikte eilegplek en vallen daarbij zelfs mensen aan. Beide seksen zijn waargenomen op bloeiende brem. In Nederland zijn de larven gevonden in rottingsholtes in grove den bij Ede (GE, 1 april 2005) en Soest (UT, 13 april 2006) (hoofdstuk 4, fig. 17 en 20). De vliegen kropen na 2-3 weken uit de poppen. De eieren worden afgezet in rottende plekken in dennenbomen, waar de larven bacteriën uit het water filteren. De ontwikkelingsduur is twee tot zes jaar en waarschijnlijk afhankelijk van de beschikbare hoeveelheid voedsel (MACGOWAN 1994, RENEMA & WAKKIE 2001). In Schotland was een experiment waarbij gaten in levende dennenstammen werden gemaakt erg succesvol: binnen enkele weken vond men er larven (MACGOWAN 1994). Dit geeft aan dat vrouwtjes erg goed in staat zijn broedgelegenheden te vinden en dat de populatie misschien gelimiteerd is door het aantal beschikbare rottingsholtes. Het zoeken naar larven is een goede inventarisatiemethode voor deze soort. Zowel in Duitsland als Schotland zijn de meeste waarnemingen van larven of poppen.

Summary – Very rare. No apparent trends. Old coniferous forests. Males defend suitable oviposition sites and even charge people. Both sexes were observed at flowers of *Cytisus scoparius*.

Ceriana Fopblaaskoppen

MR

Middelgrote tot grote (10-14 mm) slanke wespachtige zwart-met-gele zweefvliegen (hoofdstuk 1, fig. 5). Antennen lang, ingeplant op lang uitsteeksel van voorhoofd. Antenneborstel op top van derde antennelid. Vleugelvoorrand verdonkerd. Lijken sterk op blaaskopvliegen (Conopidae) van de genera *Conops* en *Leopoldius*, maar verschillen hiervan door het uitsteeksel op het voorhoofd en het uitsteeksel van ader 3 in cel 2.

Taxonomie en determinatie

De Nederlandse soorten kunnen op naam gebracht worden met Barendregt (2001), Reemer & Van Aartsen (2000) en Van Veen (2004).

Verspreiding

Kosmopolitisch genus met vele tientallen soorten, die voornamelijk in tropische gebieden voorkomen. Uit het palearctisch gebied zijn veertien soorten bekend (Peck 1988), uit Europa twee. Deze twee zijn ook in Nederland gevonden.

Ecologie

De vliegen zijn meestal op zonnige plaatsen op bloemen te